

Öreg gyerekek

MINIATÜR

Irtá Révész Béla

beszélgetés, az érkező nagy betegségnek jeleit viselte már Ady, mogorva volt, pedig nagyon kívánta, hogy Krudyt még egyszer, még inkább magához melengesse. A szóvalan kedvességéből egyszerre csak felhangzott: Matild! Fakó, fáradt Ady Endre megtalálta a bábút és többé el nem engedte. Miki ki nem talált folyamatosan a delnőről. Ady felrissült, derült, merész kieszeléseit egyenesen Krudy felé adresszáta, aki ütögette a térdét, annyira tetszett neki a história, tódítva felkapta a regét, már kontrázott Adynak, már lelkesen ittak és a lassu Krudy féktelenül örült, hogy rajtacsiphetett engem az asszonyos csintalanságon.

Krudy? nemkülönben rakoncátlan hajlandósága volt, borongós komolysággal gyakorolta ő is a gyermekes virtusságokat. Mondhatnánk, szitakötös kedve kerekedett, ahogy üldögéléseiből egyszer csak felhorkant, utána vetette magát a könnyü lepkének, könnyelmű nőcskének; máskor huzamos hallgatásait hirtelen megtörte a fantasztikus meséivel, bizalmas titkokat sugdosott Rocambole-bonyolitással, ahogy a jól megszerkesztett gyerekek csak egymásnak adják át az elvadult históriákat; ült a söntésben, a sörszagu kuckóban, félrebillent fejjel, megmozdíthatatlanul némán, fekete tekintete ügyelte az águló duhajokat, a pillantása felforrt, csörgött a huszárcapitány, a rendőrtiszt, a gátra ingerelt Krudy nekizudult, verekeedő kamaszosan, kardnak, embernek.

Tudom, érzem, a külső jeleit is az állapotnak, ami most foglalkoztat, de beljebb akarék kerülni és a meglesett bizarrságok mind csak arra valók, hogy a gyermeket megtaláljam, akit a művészek, költők mindig magukon hordoznak és velük együtt térnek gyugovóra is, ha az alvás ideje elérkezik.

Arra gondolok, hogy Krudy sohasem irt másképpen, mint ahogy gyerekszívvvel, éppen felserdült képzelettel, éppen fogadó érettséggel, észrevette maga körül először a világot. Ez a mindenség körülhatárolt volt. Nyírség a világ, melynek mennyboltja, talaja velemegy Krudyval, bárhová viszi balagdaló sorsa. Én ismerem annak a keretnek típusát küldő változatosságait. Az én hazámban is külön világ, a mindenségtől elkülönbözően.

Rákóczi-magyarok, aranybullás kurucok, urasan oligarcha dzsentrik, rangjuktól hopponmaradt mennyasszonyok, zárkozó zsalmúteres házak, mint családi várak, zenélő órák az elfektetült szublióton és ketyeg az idő ódonaságról, egyformaságról, megszilajodott dáridók, a bortól dohos pincék előtt, a sátoros diófák alatt, ilyenek a figurák, formák, akik, amik felé az irópalánta először megnyilott. Krudy örökre benne maradt a milióben.

Krudy pesti meséiben a mai emberek úgy mozognak, ódonkodnak, a szavukat álmatagon úgy váltják, mint ahogy Krudy történelmi regényeiben a fringás vitézek tétovázának, a vörös postakocsi, amint áthalad a jól megágyazott hálószobákon, ugyanaz a jármű, mint szerelemittas Szinbád suhanó szánkája esendő szüzek, tikkadt asszonynépek irányában, a bécsi történetek ösvényes utcácskái az alabárdos Aranykéz-utca felé visznek, Diogenes, az éjszakai böhöcs ugyan ügynöki színezetű, de ha jól odahallgatunk, gondolatjárásából ráismerünk a minden kulcsokat őrző várnagyokra, a félbenmaradt, lamentáló írókra, rezedásan fonnyadó agglégényekre.

Magányos, ritka, bölényes Krudy hangja a magyar orkeszterben és mi elgondoljuk, a psziché titka, amikor a gyermek, fanosodó izgalommal meglátta, mi rejlik körülötte és menten, a mutató kimondást is próbálgatva, íróvá vált.

Reménytelenség talán eserkészni a megközelíthetetlen tájkain. Nem is mondjuk, hogy rábukkantunk a másik megszületés nemző titkaira, ahogyan az emberfiát írónak, művésznek avatják.

Alázatosan a teremő rejtelmek előtt, azt sem gondoljuk, hogy a gyermeki lélek megrajzolható uton-módon jutna el a fordulatiig, csak éppen villantjuk a bizonytalanságot, ami mögött azonban tudjuk a bizonyosságot, hogy a hozzánk legközelebb álló társakat megjelöli, összeköti az alakulásnak az a formája, amit itt érintgetünk.

Persze, emberét válogatva, az egyéni embervilágokat válogatva, az a forradalom másként, külön-külön történhetik.

Egyszer aztán, sok minden után, összeültünk a Royal-szálló szeparéjában, Ady, Csinszka, Krúdy Gyula és én. Ady kérte, hogy így találkozzunk, a pezsgőt is odarendelték az asztal mellé, de nehezen ment a